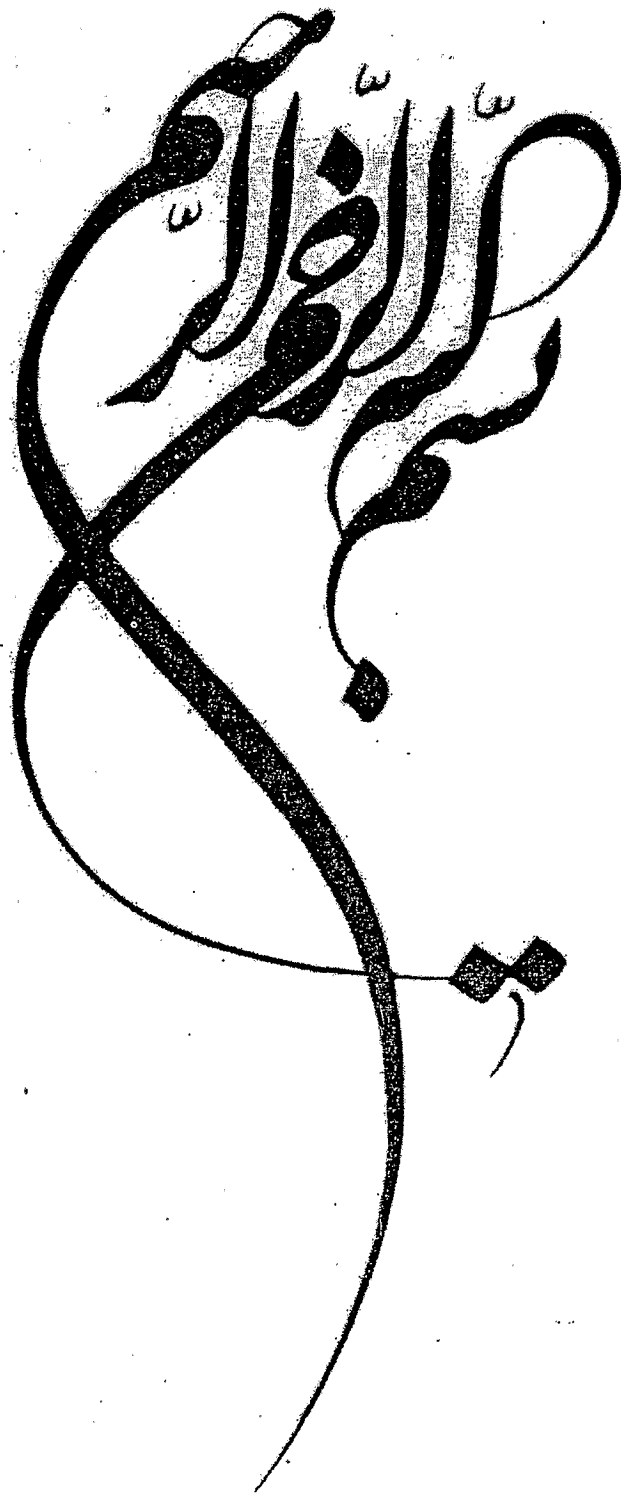

۱۷۱۱۲۷

۱۷۱۲

۱۱۱۱۲

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته روانشناسی تربیتی

موضوع:

ویژگی های شخصیتی نوجوان و ادراک آنان از سبک های تربیتی مادران در
نوجوانان بزهکار و غیربزهکار پسر شهر تهران در سال تحصیلی ۸۶-۸۷

استاد راهنما:

دکتر شهریار شهیدی

استاد مشاور:

دکتر بهرام صالح صدق پور

اساتید داور:

دکتر سیما فردوسی

دکتر فریبرز در تاج

دانشجو:

علی تیرگانی

خرداد ۸۷

۱۱۱۱۱۶

تقدیم به:

وطنم ایران ، روح بزرگ عزیزانم که یاد و خاطر آنها همیشه زینت
بخش زندگیم خواهد بود و همهٔ شیفتگان پژوهش علمی

سپاس

با سپاس از لطف بیکران خداوند بزرگ که بالاترین نعمات را به بندگانش اعطا فرموده است و اوست که دانا ترین است. همچنین با تقدیر و تشکر فراوان از زحمات فراوان و بی دریغ اساتید گرانقدرم جناب آقای دکتر شهریار شهیدی، استاد راهنما؛ دکتر بهرام صالح صدق پور؛ استاد مشاور، که با راهنمایی‌های ارزنده ایشان موفق به اتمام این کار پژوهشی شدم و نیز از سرکار خانم دکتر فردوسی استاد داور، که در مرحله تصویب طرح نیز از راهنمایی‌های ایشان استفاده لازم را بردم، تقدیر و تشکر می‌کنم. همچنین کمال تقدیر و تشکر دارم از جناب آقای دکتر درتاج استاد داور مدعو به خاطر قبول داوری این طرح امیدوارم رهنمودهای ارزشمند ایشان نیز باعث به سر انجام رسیدن هر چه بهتر این کار پژوهشی شود.

چکیده فارسی:

مطالعه جاری بزهکاری نوجوانی را در ارتباط با مدل ۵ عاملی شخصیت (برون‌گرایی، روان‌رنجورخویی، وظیفه‌شناسی، موافقت‌پذیری، گشودگی نسبت به تجربه) و نیز ادراک از سبک‌های تربیتی مادران (دموکراتیک یا اقتدار منطقی، مستبدانه یا قدرت‌طلبانه، سهل‌گیرانه) تبیین و پیش‌بینی نموده است. برای این امر دو گروه انتخاب شدند: یک گروه از نوجوانان بزهکار کانون اصلاح و تربیت شهر تهران و گروه دیگر از نوجوانان غیربزهکار از منطقه ۶ آموزش و پرورش این شهر. برای گردآوری اطلاعات پرسشنامه پنج‌عاملی مک‌کری و کاستا و نیز پرسشنامه ادراک از سبک‌های تربیتی مادران مکلون و مرل مورد استفاده قرار گرفته است.

تحلیل رگرسیون نشان داد که فقط روان‌رنجورخویی و وظیفه‌شناسی متغیرهای اثربخش و مهمی برای پیش‌بینی بزهکاری هستند. به این ترتیب که روان‌رنجورخویی همبستگی مثبت و وظیفه‌شناسی همبستگی منفی با بزهکاری دارد. اما صفات دیگر پیش‌بینی کننده مهم و معنی‌داری برای بزهکاری نبودند. همچنین در رابطه با ادراک از سبک‌های تربیتی مادران به ترتیب سبک دموکراتیک و سبک مستبدانه بهترین متغیرهای پیش‌بین برای بزهکاری بودند و همبستگی‌های منفی و مثبت را با بزهکاری نشان دادند. اما سبک سهل‌گیرانه به طور معنی‌داری بزهکاری را پیش‌بینی نکرده بود.

واژگان کلیدی: نوجوانی، بزهکاری، ویژگی‌های شخصیتی، سبک‌های تربیتی

فهرست مطالب

عنوان صفحه

فصل اول

- ۱-۱. بیان مسأله ۲
- ۲-۱. اهمیت و ضرورت پژوهش ۷
- ۳-۱. فرضیه‌ها و سؤال‌های پژوهش ۹
- ۱-۳-۱. فرضیه‌ها ۹
- ۲-۳-۱. سؤال‌ها ۱۰
- ۴-۱. هدف‌های پژوهش ۱۰
- ۱-۴-۱. هدف کلی ۱۰
- ۲-۴-۱. اهداف جزئی ۱۰
- ۵-۱. متغیرها و تعاریف نظری و عملیاتی آنها ۱۰
- الف) متغیرهای پیش‌بین (مستقل) و ملاک (وابسته) ۱۰
- ب) تعاریف نظری ۱۱
- ۱-۵-۱. نوجوانی ۱۱
- ۲-۵-۱. بزهکاری ۱۱
- ۳-۵-۱. شیوه‌های فرزندپروری ادراک شده ۱۲
- ۱-۳-۵-۱. شیوه دموکراتیک (اقتدار منطقی) ۱۲
- ۲-۳-۵-۱. شیوه تربیتی مستبدانه (قدرت طلبانه) ۱۳
- ۳-۳-۵-۱. شیوه تربیتی سهل‌گیرانه ۱۳
- ۴-۵-۱. شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی ۱۴
- ۱-۴-۵-۱. روان رنجورخویی ۱۴

- ۱-۴-۵-۲: برونگرایی ۱۵
- ۱-۴-۵-۳: خوشایندی یا موافقت‌پذیری ۱۵
- ۱-۴-۵-۴: گشودگی با باز بودن نسبت به تجربه ۱۵
- ۱-۴-۵-۵: وظیفه‌شناسی یا وجدان ۱۶
- ج) تعاریف عملیاتی ۱۶
- ۱-۶: نوجوانی ۱۶
- ۱-۷: بزهکار ۱۶
- ۱-۸: ادراک از شیوه‌های قزندپروری ۱۶
- ۱-۹: ویژگی‌های شخصیتی ۱۷

فصل دوم

- ۱- نوجوانی ۱۹
- ۱-۱- تعریف نوجوانی (گستره موضوع) ۱۹
- ۱-۲- تعریف لغوی بلوغ ۲۱
- ۱-۳- سن بلوغ (نوجوانی) ۲۲
- ۱-۴- دیدگاه زیستی- روانی و اجتماعی در تبیین تغییرات نوجوانی ۲۲
- ۱-۴-۱- دیدگاه زیستی ۲۲
- ۱-۴-۲- دیدگاه روانشناختی ۲۳
- ۱-۴-۳- دیدگاه اجتماعی (ارتباطی) ۲۴
- ۱-۵- دلایل اهمیت دوره نوجوانی ۲۴
- ۱-۶- نوجوانی بعنوان مرحله‌ای از تحول روانی ۲۶
- ۱-۶-۱- مراحل تحول روانی از دیدگاه بوهرلر ۲۶
- ۱-۶-۲- مراحل تحول روانی از دیدگاه اریکسون ۲۷

۲۸	۱-۶-۳. مراحل تحول روانی از دیدگاه فروید.....
۳۰	۱-۶-۴. مراحل تحول روانی از دیدگاه والن.....
۳۰	۱-۶-۵. مراحل تحول روانی از دیدگاه منصور.....
۳۱	جمع بندی.....
۳۲	۱-۷. مراحل نوجوانی.....
۳۳	۱-۷-۱. مرحله پیش نوجوانی.....
۳۳	۱-۷-۲. مرحله در خود قزورفتن.....
۳۳	۱-۷-۳. مرحله از خود برون آمدن.....
۳۳	۱-۸. ویژگیها (تحولات) دوره نوجوانی.....
۳۳	۱-۸-۱. تحولات فیزیکی.....
۳۴	۱-۸-۲. تحولات روانی.....
۳۵	۱-۸-۳. تحولات فکری، اخلاقی و اجتماعی.....
۳۶	۱-۹. اختلالات عاطفی و روانی دوره نوجوانی.....
۳۶	۱-۹-۱. اختلالات سایکوسوماتیک (روان-تنی).....
۳۶	۱-۹-۲. اختلالات نوروتیک (نوروزها و حالات عصبی).....
۳۷	۱-۹-۳. اختلالات شخصیت.....
۳۷	۱-۹-۴. اختلالات سایکوتیک (بیماریهای روانی یا ساکوزها).....
۳۸	جمع بندی.....
۳۹	۲. بزهکاری.....
۳۹	۲-۱. تاریخچه.....
۳۹	۲-۲. تعریف بزهکاری.....
۴۱	۲-۳. تعریف بزهکاری از رویکردهای مختلف.....
۴۱	۲-۳-۱. رویکرد حقوقی.....

- ۴۱..... رویکرد جامعه شناختی ۲-۳-۲
- ۴۲..... رویکرد جرم شناختی ۳-۳-۲
- ۴۲..... رویکرد اخلاقی ۴-۳-۲
- ۴۳..... رویکرد مذهبی ۵-۳-۲
- ۴۳..... رویکردهای مختلف در مورد علل بزهکاری ۴-۲
- ۴۳..... رویکرد شکل ظاهری ۱-۴-۲
- ۴۴..... رویکرد ساختار زیستی ۲-۴-۲
- ۴۵..... رویکرد روانشناختی ۳-۴-۲
- ۴۷..... رویکرد وضعیت اقتصادی ۴-۴-۲
- ۴۸..... رویکرد کنترل اجتماعی ۵-۴-۲
- ۴۹..... رویکرد پیوند افتراقی ۶-۴-۲
- ۵۰..... رویکرد التقاطی ۷-۴-۲
- ۵۱..... جمع بندی
- ۵۲..... انواع بزهکاری ۵-۲
- ۵۲..... ۱-۵-۲ انواع بزهکاری از دیدگاه اجتماعی
- ۵۳..... ۲-۵-۲ انواع بزه‌های معمول در جامعه
- ۵۴..... ۶-۲ بزهکاری نوجوانان
- ۵۵..... ۷-۲ نوجوان بزهکار کیست؟
- ۵۶..... ۸-۲ انواع نوجوان بزهکار
- ۵۶..... ۱-۸-۲ بزهکار آسیمه سر یا تکانشی
- ۵۶..... ۲-۸-۲ بزهکار اجتماعی نشده
- ۵۶..... ۳-۸-۲ بزهکار اجتماعی
- ۵۷..... ۹-۲ استراتژی‌های پیشگیری از بزهکاری

- ۵۷..... ۱-۹-۲. استراتژی‌های خانواده گرا
- ۵۷..... ۲-۹-۲. استراتژی‌های جامعه گرا
- ۵۷..... ۳-۹-۲. استراتژی‌های پایشی
- ۵۸..... ۳. شخصیت
- ۵۸..... ۱-۳. تعریف شخصیت
- ۶۰..... ۲-۳. رویکردهای متفاوت روانشناسی در تبیین شخصیت
- ۶۰..... ۱-۲-۳. رویکرد روانکاوی
- ۶۲..... ۲-۲-۳. رویکرد عمر (دامنه زندگی)
- ۶۴..... ۳-۲-۳. رویکرد صفات
- ۶۵..... ۴-۲-۳. رویکرد پدیدار شناختی یا انسانگرایی
- ۶۷..... ۵-۲-۳. رویکرد شناختی یا استنباط فردی
- ۶۸..... ۶-۲-۳. رویکرد رفتاری
- ۶۹..... ۷-۲-۳. رویکرد یادگیری اجتماعی
- ۷۰..... جمع بندی
- ۷۰..... ۳-۳. ویژگیها (صفات شخصیت)
- ۷۲..... ۴-۳. الگوی پنج عاملی مک کری و کاستا
- ۷۲..... ۱-۴-۳. روان رنجورخویی
- ۷۳..... ۲-۴-۳. برونگرایی
- ۷۳..... ۳-۴-۳. گشودگی یا باز بودن نسبت به تجربه
- ۷۳..... ۴-۴-۳. خوشایندی یا موافقت پذیری
- ۷۴..... ۵-۴-۳. وظیفه شناسی یا وجدان
- ۷۴..... ۴. سبک‌های تربیتی (شیوه‌های فرزند پروری)
- ۷۴..... ۱-۴. تربیت فرزندان و نقش خانواده

۷۵	۲-۴. نقش خانواده در شکل گیری شخصیت فرزندان
۸۱	۳-۴. تعریف شیوه‌های تربیتی (تعریف و گستره موضوع)
۸۲	۴-۴. سیر تحول در شیوه‌های فرزند پروری
۸۵	۵-۴. تعاملات والدین- فرزندان
۸۵	۴-۵-۱. دیدگاه روانکاوی
۸۵	۴-۵-۲. ترکیب اصول یادگیری و مفاهیم روانکاوی
۸۶	۴-۵-۳. دیدگاه یادگیری اجتماعی
۸۸	۴-۶. نظریه‌های مربوط به شیوه‌های فرزند پروری
۸۸	۴-۶-۱. دیدگاه بامریند
۹۲	۴-۶-۲. دیدگاه پارکر
۹۲	۴-۶-۳. دیدگاه پاترسون
۹۴	۵. سوابق پژوهشی
۹۴	۵-۱. پژوهشهای خارجی
۱۰۵	۵-۲. پژوهشهای داخلی
۱۰۷	جمع‌بندی

فصل سوم

۱۱۰	۳-۱. روش تحقیق
۱۱۰	۳-۲. جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری
۱۱۰	۳-۲-۱. جامعه آماری
۱۱۱	۳-۲-۲. حجم نمونه
۱۱۱	۳-۲-۳. روش نمونه‌گیری
۱۱۲	۳-۳. مدل آماری

- ۳-۴. ابزار گردآوری اطلاعات و روایی - پایایی آن ۱۱۳
- ۳-۴-۱. پرسشنامه فرم کوتاه ویژگی‌های شخصیتی مک‌کری و کاستا
NEO-FFI ۱۱۳
- ۳-۴-۲. پرسشنامه شیوه‌های فرزندپروری ادراک شده ۱۱۵
- ۳-۵. شیوه اجرای پژوهش ۱۱۶
- ۳-۶. شیوه تحلیل داده‌ها. ۱۱۷

فصل چهارم

- ۴-۱. آمار توصیفی ۱۱۹
- ۴-۲. آمار استنباطی (بررسی فرضیه‌ها و سؤال‌ها) ۱۲۳
- ۴-۲-۱. بررسی فرضیه اول ۱۲۳
- ۴-۲-۲. بررسی فرضیه دوم ۱۲۶
- ۴-۲-۳. بررسی فرضیه سوم ۱۲۹
- ۴-۲-۴. بررسی سؤال اول ۱۳۵
- ۴-۲-۵. بررسی سؤال دوم ۱۳۸
- ۴-۳. نتایج جانبی پژوهش ۱۴۱
- ۴-۳-۱. بررسی سؤال اول ۱۴۱
- ۴-۳-۲. بررسی سؤال دوم ۱۴۲
- ۴-۳-۳. بررسی سؤال سوم ۱۴۴
- ۴-۳-۴. بررسی سؤال چهارم ۱۴۵

فصل پنجم

- ۵-۱. بررسی و تفسیر فرضیه‌ها و سؤال‌های پژوهش ۱۴۹
- ۵-۲. بحث و نتیجه‌گیری کلی ۱۶۰
- ۵-۳. محدودیت‌های پژوهش ۱۶۲
- ۵-۴. پیشنهادهای پژوهش ۱۶۳

فهرست جداول

عنوان.....	صفحه.....
جدول ۴-۱. توزیع دو گروه بر حسب تعداد.....	۱۱۹.....
جدول ۴-۲. توزیع دو گروه بر حسب جنس.....	۱۲۰.....
جدول ۴-۳. توزیع دو گروه بر حسب ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های تربیتی.....	۱۲۱.....
جدول ۴-۴. توزیع گروه بزهار بر حسب ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های تربیتی.....	۱۲۲.....
جدول ۴-۵. توزیع گروه غیر بزهار بر حسب ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های تربیتی.....	۱۲۲.....
جدول ۴-۶. توزیع فراوانی گروه غیربزهار بر حسب سن.....	۱۲۳.....
جدول ۴-۷. توزیع فراوانی گروه بزهار بر حسب سن.....	۱۲۳.....
جدول ۴-۸. مربوط به فرضیه اول.....	۱۲۴.....
جدول ۴-۹. مربوط به فرضیه اول.....	۱۲۴.....
جدول ۴-۱۰. مربوط به فرضیه اول.....	۱۲۵.....
جدول ۴-۱۱. مربوط به فرضیه اول.....	۱۲۵.....
جدول ۴-۱۲. مربوط به فرضیه اول.....	۱۲۵.....
جدول ۴-۱۳. مربوط به فرضیه اول.....	۱۲۶.....
جدول ۴-۱۴. مربوط به فرضیه دوم.....	۱۲۷.....
جدول ۴-۱۵. مربوط به فرضیه دوم.....	۱۲۷.....
جدول ۴-۱۶. مربوط به فرضیه دوم.....	۱۲۸.....
جدول ۴-۱۷. مربوط به فرضیه دوم.....	۱۲۸.....
جدول ۴-۱۸. مربوط به فرضیه دوم.....	۱۲۹.....
جدول ۴-۱۹. مربوط به فرضیه دوم.....	۱۲۹.....
جدول ۴-۲۰. مربوط به فرضیه سوم.....	۱۳۰.....
جدول ۴-۲۱. مربوط به فرضیه سوم.....	۱۳۰.....

- جدول ۴-۲۲. مربوط به فرضیة سوم ۱۳۱
- جدول ۴-۲۳. مربوط به فرضیة سوم ۱۳۱
- جدول ۴-۲۴. مربوط به فرضیة سوم ۱۳۲
- جدول ۴-۲۵. مربوط به فرضیة سوم ۱۳۳
- جدول ۴-۲۶. مربوط به فرضیة سوم ۱۳۳
- جدول ۴-۲۷. مربوط به فرضیة سوم ۱۳۳
- جدول ۴-۲۸. مربوط به فرضیة سوم ۱۳۴
- جدول ۴-۲۹. مربوط به فرضیة سوم ۱۳۴
- جدول ۴-۳۰. مربوط به سؤال اول ۱۳۵
- جدول ۴-۳۱. مربوط به سؤال اول ۱۳۶
- جدول ۴-۳۲. مربوط به سؤال اول ۱۳۶
- جدول ۴-۳۳. مربوط به سؤال اول ۱۳۷
- جدول ۴-۳۴. مربوط به سؤال اول ۱۳۷
- جدول ۴-۳۵. مربوط به سؤال اول ۱۳۸
- جدول ۴-۳۶. مربوط به سؤال دوم ۱۳۸
- جدول ۴-۳۷. مربوط به سؤال دوم ۱۳۹
- جدول ۴-۳۸. مربوط به سؤال دوم ۱۳۹
- جدول ۴-۳۹. مربوط به سؤال دوم ۱۳۹
- جدول ۴-۴۰. مربوط به سؤال دوم ۱۴۰
- جدول ۴-۴۱. مربوط به سؤال دوم ۱۴۰
- جدول ۴-۴۲. مربوط به سؤال اول نتایج جانبی ۱۴۱
- جدول ۴-۴۳. مربوط به سؤال دوم نتایج جانبی ۱۴۳
- جدول ۴-۴۴. مربوط به سؤال سوم نتایج جانبی ۱۴۴
- جدول ۴-۴۵. مربوط به سؤال چهارم نتایج جانبی ۱۴۵
- جدول ۴-۴۶. مربوط به سؤال پنجم نتایج جانبی ۱۴۶

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
شکل ۴-۱ الگوی فرضی روابط والد - کودک	۸۷
نمودار ۴-۱. توزیع دو گروه بر حسب تعداد	۱۱۹
نمودار ۴-۲. توزیع دو گروه بر حسب جنس	۱۲۰
مدل ۵-۱. نیمرخ نظری مربوط به تأثیر سبک‌های تربیتی بر بزهکاری	
از طریق ویژگی‌های شخصیتی	۱۶۲

فصل اول

- بیان مسأله
- اهمیت و ضرورت پژوهش
- فرضیه‌ها و سؤال‌های پژوهش
- هدف‌های پژوهش
- متغیرها و تعاریف نظری و عملیاتی آنها

۱-۱. بیان مسأله

بدون شک در میان مراحل مختلف زندگی انسان، نوجوانی^۱ بدلیل ویژگی‌های خاص و منحصر به فردی که دارد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا دوره‌ای است که طی آن نوجوان از یک طرف با تغییرات سریع و ناگهانی فیزیکی و جسمی روبه‌رو است و از طرف دیگر به تبع این تغییرات، تغییر و تحولات روانی نیز به وقوع می‌پیوندد که موجی از تلاطم و تشویش فکری را به راه می‌اندازد و به نظر می‌رسد که این تشویش و ناآرامی ناشی از دو منبع خانواده و هنجارها و مقررات حاکم بر آن و در سطح کلی‌تر جامعه و نیز خود نوجوان و نظام ارزشی خاص او که خود منتج و ناشی از تفکر صوری و انتزاعی که از برکات دوره نوجوانی می‌باشد، است. بنابراین اگر در این مسیر و دوره گذر نوعی تعادل بین تغییرات فیزیکی و فکری نوجوان و همچنین نوع جو حاکم بر خانواده برقرار نشود، ممکن است پیامدهای منفی مانند مسائل و مشکلات رفتاری^۲ و انحرافات اجتماعی^۳ را از قبیل بزهکاری^۴ به همراه داشته باشد که اثرات آن هم برای نوجوان و خانواده و هم برای جامعه جبران‌ناپذیر خواهد بود. (خدایاری فرد، ۱۳۷۳).

دوره نوجوانی به عنوان دوره انتقال از کودکی به بزرگسالی، مرحله‌ای بسیار با ارزش در فرایند رشد و تکامل فرد است. محدوده سنی نوجوانی را بین سنین ۱۲ و ۱۰ تا ۲۰ و ۱۸ سالگی در نظر گرفته‌اند که همیشه یک مرحله آمادگی برای نوجوانان بوده است تا بتدریج با کسب دانش و تجارب لازم مسئولیت‌های پیچیده‌تری را در جامعه بعهده گیرند و نیز دوره‌ای از زندگی آدمیان است که

^۱ - adolescence

^۲ - Behavioral Problems

^۳ - social deviations

^۴ - Delinquency

احتمال بروز رفتارهای نابهنجار از جمله بزهکاری افزایش می‌یابد. در این دوره انسان با تحولات عمده زیستی - روانی روبه‌رو می‌شود و امکانات و تواناییهای تازه‌ای پیدا می‌نماید و نسبت به دوره کودکی نیز از آزادی‌های بیشتری برخوردار می‌گردد و این پیش از آن است که از طریق دزگیری و پیوند با نقش‌های جدید اجتماعی مثل: شغل، ازدواج و... زیرپوشش و کنترل نیروهای اجتماعی قرار گیرد. (طالبان، ۱۳۸۳) شروع نوجوانی همواره با بروز ویژگی‌های جسمی جدید (بلوغ^۱) و خاتمه آن نیز با ویژگی‌هایی همراه است که نشأت گرفته از تواناییهای جدید جسمی و فکری است و به نوعی نوجوانی پایانی فرهنگی دارد. نوجوانی واقعاً به منزله دگرگون شدن است. نوجوان دائماً در تغییر است و حتی خود وی با مشکل بزرگ و وضع و موقعیت خویش روبه‌رو است. اما اگر نوجوانی در مرحله اول دگرگون شدن و تغییر یافتن است ولی در عین حال دوره شکل‌گیری و مجهز شدن برای مقابله با مسائل زندگی نیز هست. مسائلی که در زندگی روزمره و در اجتماع بزرگسالان مطرح می‌شوند و وی باید در مقابل آنها وضع مشخصی به خود گیرد. بنابراین مهم‌ترین پدیده نوجوانی مجهز شدن و متحول شدن شخصیت فرد است که فراهم آوردن شرایط آن تحت اشکال مختلف در اعمال و رفتار نوجوان جلوه‌گر می‌شود. (منصور، ۱۳۸۱)

نوجوان در خلال تغییرات روانی - جنسی^۲ خود در این دوره کاملاً متأثر از باورها، اعتقادات، انتظارات و معیارهای اخلاقی، اجتماعی و الگوهای فرهنگی خانواده است و درست در همین مرحله است که با مشکل اساسی «بحران»^۳ مواجه

^۱ - puberty

^۲ - psycho-sexual

^۳ - crisis

می‌شود. در عین حال که نوجوان در معرض امکانات و فرصت‌های تازه‌تری قرار می‌گیرد، لکن همین تجارب گوناگون و تازه، خود وضع نوجوان را آسیب‌پذیر می‌سازد. مادامی که همه چیز در خانواده به خوبی پیش می‌رود و از همه مهم‌تر اگر خانواده دارای یک نظام تربیتی سالم و هماهنگ، براساس پایه‌های استوار اخلاقی و عقیدتی باشد، هویت^۱ فردی و شخصی نوجوان به خوبی شکل می‌گیرد. اگر عوامل تأثیرگذار بر شخصیت شکل یافتهٔ کودک مانند والدین، محیط و اجتماع و خانواده به‌گونه‌ای سازمان یافته باشد که در هویت‌یابی و همانندسازی^۲ نوجوان او را یاری کنند، مسائل حاد بروز نخواهد کرد، اما اگر این عوامل بحران را تشدید کند، نوجوان آسیب‌پذیر و مستعد بسوی نابهنجاری و سپس بزهکاری، خواهد شد. (نوابی‌نژاد، ۱۳۷۷)

بنابراین بنظر می‌رسد که مهم‌ترین مسألهٔ نوجوان ساختن هویت خود است و برای این امر او ناگزیر از درگیری همزمان با دو گروه از امور است؛ وی می‌باید هم با تغییرات درونی، شناختی^۳ و بدنی خودسازگار شود و هم در همان زمان ناگزیر از سازگاری با مجموعه‌ای از نظام‌های بیرونی و خارجی است. او می‌باید با تمام این مسائل درگیر شود، این دگرگونیها را پشت سر بگذارد و از خلال آنها هویت خود را بسازد و از سلطهٔ بزرگسال خارج شود. به دلیل همین دگرگونیهای فراوان و همه‌جانبه، ورود به مرحلهٔ نوجوانی برای وی مانند ورود به کشوری بیگانه است که نه با زبان و نه با آداب و رسوم و نه بطور کلی با فرهنگ آن کشور

¹ - identity

² - identification

³ - cognitive

آشناست، بدین ترتیب ساختن یک هویت منسجم و یکپارچه نمی‌تواند آسان و به دور از دغدغه و مشکل باشد. (اریکسون، ۱۹۶۳؛ به نقل از احدی و محسنی، ۱۳۷۴)

بنابراین بنظر می‌رسد که نوجوانی دوره‌ی قرار گرفتن در معرض انواع مسائل و مشکلات رفتاری و انحرافات اجتماعی و نیز انواع و اقسام اختلالات عاطفی - روانی و شخصیتی است و در وجود آمدن این مسائل و مشکلات و نیز افزایش و کاهش آنها ویژگی‌های منحصر به فرد نوجوانان و نوع تعاملات موجود بین آنها و والدینشان و بخصوص مادران که قسمت اعظم تعلیم و تربیت فرزندان برعهده آنان است، نقش پررنگی را در مسائل خاص نوجوانی دارند. به عبارت بهتر می‌توان ابراز داشت که ویژگی‌های شخصیتی منحصر به فرد نوجوانان و نوع تعاملات موجود بین آنان و والدینشان و به خصوص مادران از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده‌ی مسائل خاص نوجوانان و جوانان است و خود این دو فاکتور مؤثر و مهم نیز یا هم رابطه‌ی متقابل دارند و هرکدام متأثر از دیگری است. مثلاً نوجوان تندخو و عصبی مزاج، کمتر از جانب والدین مورد قبول قرار می‌گیرد و همین طور والدین مستبد و دیکتاتور نیز کمتر از جانب فرزندان مورد احترام است و فرزندان رابطه‌ی محبت‌آمیز کمتری را با آنان دارند. و یا والدینی که آزادی بی حد و حصری را به فرزندان خود می‌دهند و کمتر بر آنان نظارت دارند نیز فرزندان سالم و پخته‌ای را نخواهند داشت. و بنظر می‌رسد که در این میان نقش والدین به دلیل عامل اهمیت و قدرتی که در نزد فرزندان دارند از اهمیت و تأثیر بیشتری برخوردار باشد. نتایج تحقیقات متعددشان می‌دهد که اکثر مشکلات رفتاری کودکان در محیط خانه و مدرسه منعکس کننده‌ی شرایط پیچیده‌ی بین فردی و رفتار اعضای خانواده و بویژه والدین است و در این میان نقش مادر، اساسی و تعیین